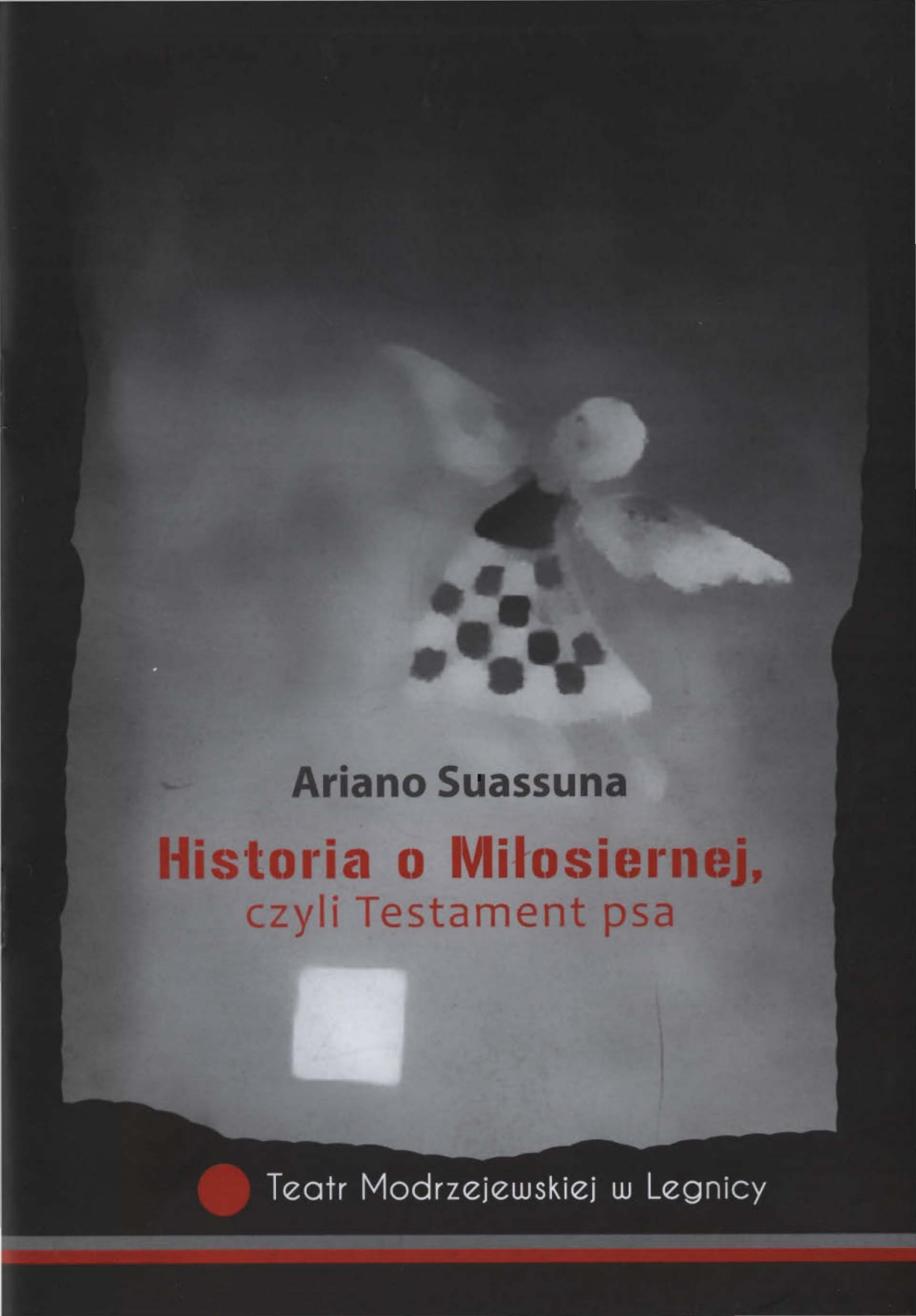

Ariano Suassuna

Historia o Miłosiernej,
czyli Testament psa

Teatr Modrzejewskiej w Legnicy

Ariano Suassuna

Historia o Miłosiernej,
czyli Testament psa

przekład: **Witold Wojciechowski i Danuta Żmij**

reżyseria: **Piotr Cieplak**
scenografia: **Andrzej Witkowski**
muzyka: **Kormorany (Paweł Czepułkowski, Michał Litwiniec)**
konsultant dramaturgiczny: **Robert Urbański**
asystent reżysera: **Zuzanna Mukoid**

użyty w spektaklu film wyprodukowała GFM Grupa Fresh Media:
Jacek i Dominik Czepułkowscy
zdjęcia: **Paweł Płonka**

DOLNY ŚLĄSK Instytucja Kultury Samorządu Województwa Dolnośląskiego

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

KGHM Polska Miedź S.A.

Unia Polskich Teatrów

OSOBY:

Adiutantka – **Magda Biegańska**
Piekarzowa – **Katarzyna Dworak**
Miłosierna – **Gabriela Fabian**
Zakrystian – **Ewa Galusińska**
Biskup – **Joanna Gonschorek**
Anioł – **Zuza Motorniuk**
Portierka – **Anita Poddębniak**
Anioł – **Magda Skiba**
Diabeł – **Małgorzata Urbańska**
Grilo – **Bartosz Bulanda**
Severino – **Rafał Cieluch**
Ksiądz – **Bogdan Grzeszczak**
Jezus – **Robert Gulaczyk**
Anioł – **Mateusz Krzyk**
Chico – **Paweł Palcat**
Piekarz – **Paweł Wolak**
Braciszek – **Lech Wołczyk**

inspicjent/sufler: **Jolanta Naczyńska**

Teatr Modrzejewskiej Gramy dla Was

premiera 9 grudnia 2012 r.
Scena im. Ludwika Gadzickiego

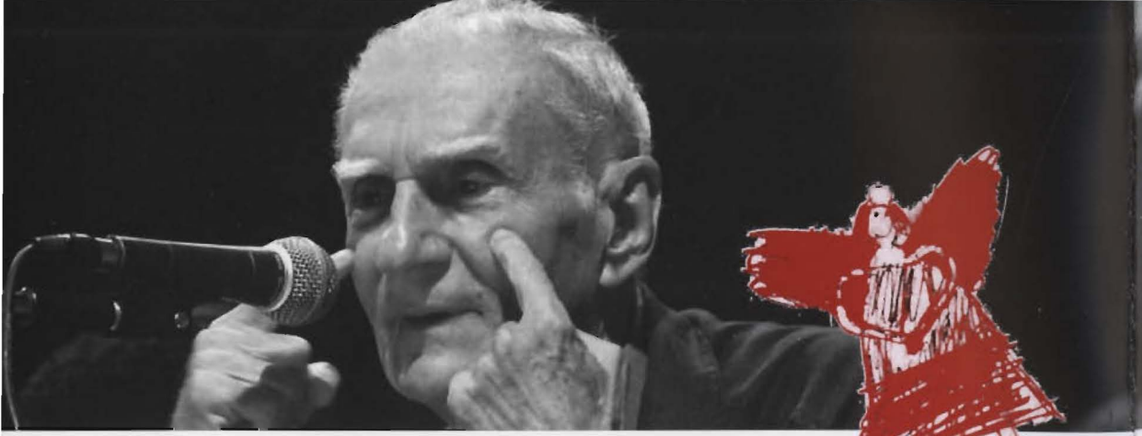

Ariano Suassuna

Urodzony w 1927 roku dramatopisarz, poeta, prozaik. Jego ojciec João, polityk, został zamordowany w trakcie rewolucji 1930 roku. Suassuna studiował prawo, działając jednocześnie w założonym przez siebie Studenckim Teatrze z Pernambuco. Pierwszą sztukę napisał jako dwudziestolatek, nosiła ona tytuł *Kobieta ubrana w słońce (Uma mulher vestida de Sol)* i od razu zapewniła młodemu pisarzowi zainteresowanie krytyki i publiczności. Kolejne lata przynosiły następne teksty dramatyczne, inscenizowane już nie tylko przez studentów z Pernambuco - były to m.in. *Bogacz skąpiec (O Rico Avarento, 1954) oraz Święty i świnia (O santo e a Porca,* 1957) - a także prozę i poezję. Suassuna zrezygnował z praktyki adwokackiej, a na początku lat 60. porzucił też karierę teatralną. Objął funkcję wykładowcy na uniwersytecie w Pernambuco, poświęcając się studiom estetycznym, teatrologii, historii brazylijskiej literatury i kultury. Na tym polu przeszedł całą ścieżkę kariery akademickiej, z habilitacją i profesurą włącznie. Odtąd pisał niewiele; czynnie działał za to na rzecz rodzinnego regionu; m.in. założył ruch Movimento Armorial, który zajmował się próbą stworzenia kultury wysokiej z elementów kultury popularnej. Przyniosło mu to dziesiątki rozmaitych nagród i wyróżnień, nie tylko w dziedzinie teatru. Jest członkiem Brazylijskiej Akademii Literatury, osobistością znaną i lubianą w swej ojczyźnie. Ostatnio wskazano go nawet oficjalnie jako brazylijskiego kandydata do Literackiej Nagrody Nobla.

Ariano Suassuna jest od 65 lat mężem Zelii de Andrade Lima, z którą ma sześcioro dzieci. Namiętnie kibicuje drużynie piłkarskiej Sporto Club do Recife.

Piotr Cieplak

Reżyser urodzony w 1960 roku. Absolwent teatrologii w PWST w Warszawie (gdzie jest dziś pedagogiem) i reżyserii w PWST w Krakowie. Twórca kilkudziesięciu przedstawień, które zapewniły mu odrębne miejsce w świecie polskiego teatru. Jego spektakle charakteryzuje stylistyczna wielopostaciowość, sięganie do rozmaitych konwencji teatralnych i ich eksperymentalne łączenie, a zarazem jednorodność tematyczna. Opowiadając o ludzkiej tożsamości, kondycji człowieka, międzyludzkiej solidarności i zmaganiach z tajemnicą istnienia, chętnie sięga po teksty wiążące się z tradycją judeochrześcijańską (spektakle takie jak *Historyja o chwalebnym zmartwychwstaniu Pańskim* Mikołaja z Wilkowiecka, Teatr Współczesny we Wrocławiu, 1993, Teatr Powszechny w Warszawie, 1994, *Księga Hioba* we wrocławskim Teatrze Współczesnym, 2004, *Księga raju* Icyka Mangera w warszawskim Teatrze Żydowskim, 2010), ale tej samej problematyki potrafi się doszukać nawet w stricte rozrywkowej sztuce *Słomkowy kapelusz* Eugene'a Labiche'a (Teatr Powszechny w Warszawie, 2005). Kilkakrotnie sięgał po sztuki Szekspira (*Wesołe kumoszki z Windsoru*, 2000, *Król Lear*, 2001), inscenizował Becketta (*Szczęśliwe dni*, 2007), Białoszewskiego (*Wyprawy krzyżowe*, 1995), Wyspiańskiego (*Historia Jakuba*, 2001, *Albośmy to jacy, tacy,* 2007), Słowackiego (*Fantazy*, 2010), polskich autorów współczesnych (W. Tomczyk, J. Pilch, A. Pałyga). Ważną częścią jego twórczości są spektakle dla dzieci, od *Kubusia P.* wg A.A. Milne'a (Teatr Studio w Warszawie, 1999) przez *Ach, jak cudowna jest Panama* Janoscha (2002, 2006) oraz *Amelkę, Bobra i króla na dachu* Tankreda Dorsta i Ursuli Ehler (Teatr Guliwer w Warszawie, 2005) do *Opowiadań dla dzieci* I.B. Singera (Teatr Narodowy w Warszawie, 2007). „Można powiedzieć, że ja śpiewam wciąż tę samą piosenkę" - przyznał w wywiadzie. „Poruszam się wokół tych samych spraw, tematów. Dlatego staram się tę piosenkę śpiewać czy grać na najróżniejszych instrumentach."

Za twórczość artystyczną uhonorowano go prestiżowymi nagrodami, wśród których można wymienić m.in. Paszport Polityki (2001), Nagrodę im. Konrada Swinarskiego, przyznawaną przez miesięcznik „Teatr" (2005, 2012).

Andrzej Witkowski

Absolwent Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego i Scenografii w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Zadebiutował scenografią do spektaklu *Kaligula* w reżyserii Bohdana Cioska w Teatrze Współczesnym w Szczecinie (1982). W jego dorobku znajduje się ponad 150 realizacji teatralnych i telewizyjnych, zrealizowanych na scenach w całej Polsce, a także w Teatrze Telewizji. Był scenografem Teatru Współczesnego we Wrocławiu, Starego w Krakowie i Narodowego w Warszawie. Współpracował z takimi artystami, jak Jerzy Jarocki (Czechowa *Płatonow* oraz *Płatonow – akt pominięty*), Paweł Miśkiewicz (*Sztuka* Y. Rezy, *Głód* K. Hamsuna), Jerzy Stuhr (*Wielebni* S. Mrożka), Mikołaj Grabowski (*Wesele* S. Wyspiańskiego), Krystyna Meissner (*Królewna Orlica* T. Micińskiego). Jest autorem większości scenografii do przedstawień Rudolfa Zioły oraz częstym współpracownikiem Piotra Cieplaka, z którym zrealizował takie spektakle, jak m.in. *Historia Jakuba* wg S. Wyspiańskiego (2001), *Księga Hioba* (2004), *Narty Ojca Świętego* J. Pilcha (2005), *Słomkowy kapelusz* E. Labiche'a (2005), *Opowiadania dla dzieci* I.B. Singera (2007), *Fantazy* J. Słowackiego (2010), wreszcie *Nieskończona historia* A. Pałygi (2012).

Za swe prace Witkowski otrzymał szereg wyróżnień, wśród których znalazły się trzykrotnie nagrody na Opolskich Konfrontacjach Teatralnych.

KORMORANY

Z legnicką sceną Kormorany współpracują od wielu lat. Jednak wiadomo powszechnie, iż jest to zespół o płynnym składzie. Dlatego nie można się dziwić, że duet, który przygotował muzykę do *Historii o Miłosiernej*, pojawia się w Teatrze Modrzejewskiej po raz pierwszy.

Paweł Czepułkowski

Kompozytor, perkusista, multiinstrumentalista, konstruktor instrumentów. W składzie Kormoranów od 1991 roku. Współpracował z teatrami Klinika Lalek, Ad Spectatores, Montownia, Capitol. Brał udział w akcjach Pomarańczowej Alternatywy i grupy Luxus. Jest założycielem eksperymentalnego zespołu Karbido, z którym objechał Polskę i praktycznie cały świat, a przy tym gościł także w Legnicy z programem *Stolik*.
Zarówno jako samodzielny artysta, jak i członek rozmaitych grup, Czepułkowski jest twórcą muzyki do spektakli teatralnych, teatrów telewizji, radia, filmów fabularnych i dokumentalnych. Ważną częścią jego kariery teatralnej jest współpraca z Piotrem Cieplakiem, z którym spotkał się już kilkanaście razy, począwszy od realizacji *Wypraw krzyżowych* M. Białoszewskiego (Teatr Dramatyczny w Warszawie, 1995) aż po *Księgę raju* Icyka Mangera (Teatr Żydowski w Warszawie, 2010).

Michał Litwiniec

Muzyk, kompozytor, happener, aktor urodzony w 1971 roku. Absolwent Wydziału Filozofii Uniwersytetu Wrocławskiego, członek Kormoranów i Karbido, współpracujący m.in. z Kliniką Lalek, Pomarańczową Alternatywą i grupą Luxus. Kreator wrocławskiej Artystycznej Kawiarni Pod Kalamburem. Komponuje muzykę do spektakli teatralnych i telewizyjnych m.in. Marcina Wierzchowskiego i Małgorzaty Bogajewskiej. Od 1992 roku stale współpracuje z Piotrem Cieplakiem; napisał muzykę do wielu jego spektakli, wśród których można wymienić warszawską realizację *Historii o Miłosiernej* Suassuny (Teatr Rozmaitości, 1997), *Ach, jak cudowna jest Panama* Janoscha (Teatr Lalek Banialuka w Bielsku-Białej, 2002), *Opowiadania dla dzieci* I.B. Singera (Teatr Narodowy w Warszawie, 2007), *Król umiera, czyli ceremonie* E. Ionesco (Narodowy Stary Teatr w Krakowie, 2008) i kilkanaście innych tytułów.

HISTORIA O MIŁOSIERNEJ

Jako dziecko Suassuna oglądał spektakle specyficznego dla północno-wschodniej Brazylii teatru lalkowego, tzw. mamulengo. Mamulengo jest fantazyjnym miszmaszem motywów biblijnych i najgorętszych aktualności, co wraz z na poły improwizatorskim charakterem spektakli wywarło na twórczość Suassuny silny wpływ. Widać go również w napisanej w 1955 roku *Historii o Miłosiernej*, najsłynniejszej sztuce tego autora, popularnej zwłaszcza w Brazylii, gdzie została czterokrotnie sfilmowana (ostatnio w 2000 r.).

Oryginalny tytuł sztuki - *Auto do Compadesida* - oznacza właściwie „Misterium miłosierdzia" i wskazuje po pierwsze na związki z tą formą teatru średniowiecznego, również łączącego żywioł ludowej zabawy z posępnym tonem rozprawy eschatologicznej, po drugie zaś na czerpanie z tradycji specyficznego dla hiszpańskiego Złotego Wieku gatunku *auto sacramentale*. Pisane przez takich twórców, jak Tirso de Molina, Lope de Vega czy Calderón (ten ostatni stworzył 80 *autos sacramentales*), sztuki te wykorzystywały wątki Nowego Testamentu, aby w sposób teatralny przybliżyć widzom religijne dogmaty, zwłaszcza związane z Eucharystią.

Polska prapremiera *Historii o Miłosiernej*, która odbyła się w 1960 roku w warszawskim Teatrze Ateneum (reżyserował Konrad Swinarski), była zarazem jej prapremierą europejską. Publikację polskiego przekładu sztuki Suassuna poprzedził wstępem, w którym stwierdził: *...gdy pisałem ją w 1955 r. nie przychodziło mi na myśl, że mogłaby dotrzeć kiedyś do publiczności niebrazylijskiej. Obawiałem się, by odbiorca polski nie padł ofiarą dwuznaczności i nieporozumień, w czym nie byłoby nic dziwnego, skoro nawet w Brazylii zarzucano mi nieposzanowanie Kościoła, nieprzystojność, bluźnierstwa itp. [...] Przede wszystkim chciałbym zaznaczyć, że jestem katolikiem. Katolikiem z wyboru, nie z tradycji [...] Rodzina moja jest protestancka, ja natomiast zostałem katolikiem już jako człowiek dorosły. Może dlatego czuję się tak ugruntowany w mojej wierze; może dlatego widok księży, postępujących wbrew nauce Chrystusa i Kościoła, nie jest zdolny podważyć mojej wiary. Osoby występujące w moich sztukach nie są więc ani lepsze, ani gorsze od innych - duchownych czy świeckich - które przychodzą je oglądać. [...]* Historia o Miłosiernej *potępia złe uczynki księdza i biskupa - tak samo jak złe uczynki reszty bohaterów. Ale jest pełna tolerancji dla grzeszników. Potępienie czynów, a wyrozumiałość przez wzgląd na okoliczności, w których zostały dokonane - o tym mówi każdy katechizm. Gdybyśmy byli sądzeni jedynie na podstawie naszych uczynków, wszyscy albo niemal wszyscy bylibyśmy skazani. [...] Nie zdejmuje to z człowieka odpowiedzialności za grzech. [...] „Nie wiem, co czynię: nie czynię tego dobra, co chcę, lecz zło, co jest mi znienawidzone" - wyznaje święty Paweł. Zachowując właściwą miarę - winno to być stosowane również i wobec nas, pospolitych grzeszników. [...] Trzeba jeszcze wspomnieć, że cała moja sztuka, od początku do końca, jest jakby „zabawą". [...] chodzi tu o sztukę ludową, w której autor prosi widzów, aby wierzyli we wszystko jak dzieci, aby wspólnie z nim i aktorami mogli się bawić, dyskutować i myśleć w ciągu dwóch godzin przedstawienia. Takiej sztuki nie należy traktować jak rozprawy teologicznej ani oglądać w „nastroju uroczystym".*

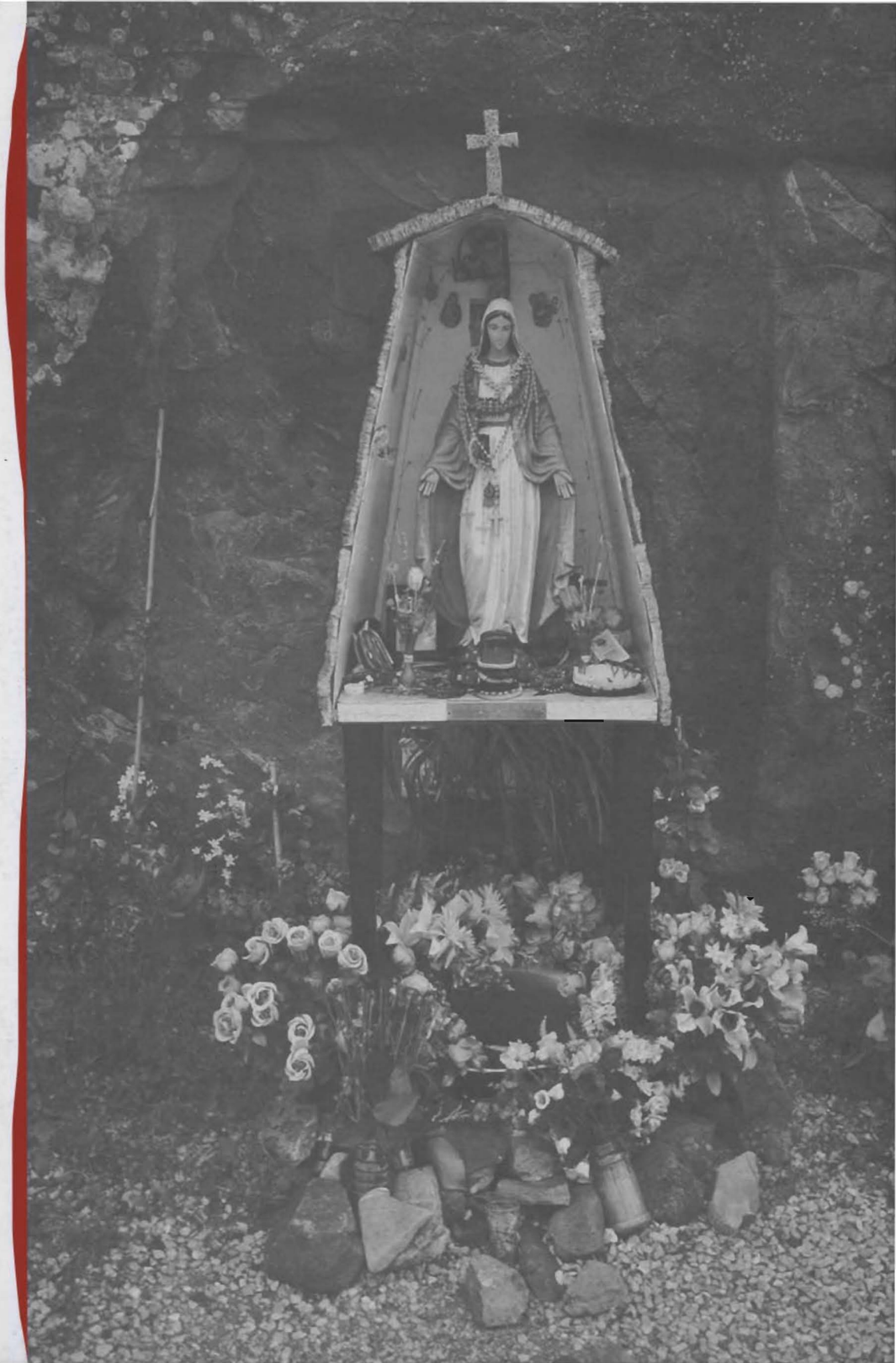

Poniższe fragmenty korespondencji opublikowanej w tomie: *Listy emigrantów z Brazylii i Stanów Zjednoczonych 1890-1891*, oprac. W. Kula i in., Warszawa 1973. Listy te pochodzą z archiwum Kancelarii Ober-Policmajstra Warszawskiego i nigdy nie doszły do swoich adresatów.

Małpuf to duzo jest, zmije, wenze, dzikie bydło, krokodyle, jaszczurki takie duze jak koty, robaki rozmaitego gatunku jakie wcale nie widzieliście, som muchy takie jak we wieczur latajom to ślipie majom jak elekstryka tak światło bije ot nich.

Oni lijczo sie katolyci i w kościołach tak samo majo jak i u nas, ale nie opserwują tak ściśle jak my swojej religyi, świont prawie zadnych nie świenco. Ci co ido za proczesjo to sie śmiejo, rozmawiajo, niektorzy gwizdajo, nie tak jak u nas, co kazdy idzie skromnie i modly sie.

Brazylja jest to kraj obszerny, że wszystkich Polaków może pomieścić i jeszcze miejsce bedzie, zarazem kraj mlekiem i miodem płynący, wolność nadzwyczajna. Wonność cały rok.

Mowa jest portugalska, nic nie rozumiemy jak oni do nas mówią to my wcale nie rozumiemy, a jak my do nich mówim, to oni nic nie rozumieją. Ksiąc portugalski msze odprawia po łaczinie tak jak i w Polscy, ale my mowy jego nie znamy, a on naszej nie zna.

Króla tutaj nie mamy tylko republike, dawniejsi mieszkańcy byli dzicy i teraz jeszcze bandy się włóczą i tych się bojemy bo jak na nas by napadli to, jeżeliby było ich więcej jak nas, to by nas wytłukli jak szczurów.

...u was mówiono, że w Brazelii nie ma kościołów i księży, nieprawda, są. Byliśmy na odpuście, u spowiedzi i u bierzmowania. Był u nas nie tylko biskup, ale zastępca Ojca Świętego i bardzo prześlicznie i pięknie się odprawialy ceremonie i wspaniale muzyka grała na instrumentach, z broni strzelali, tak że aż głucho w kościele było, a w czasie nabożeństwa na chórze pieśń śpiewali polską starodawną „Boże, coś Polskę przez tak liczne wieki..."

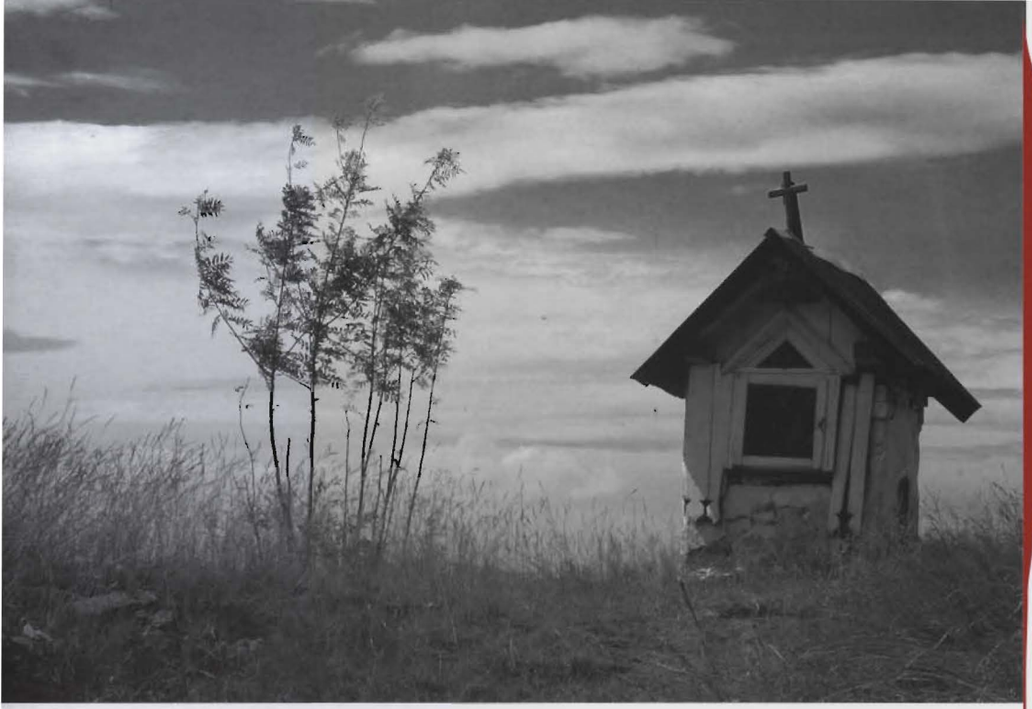

NASI W BRAZYLII

Nagnali nas w takie miejeisce pomiedzy dziki narót i strasznie duzo robastwa. Są takie robaki, że człowiek niewi, a ono wlizie w ciało i toczy żywo człowieka i poniewasz tego tyn dziki narót jest taki iże ma taką strzelbę, że potrafi człowieka zabić o 300 kroków bez żadnygo huku, wienc musiemy się mić przy broni we dnie i w nocy, za pasym sztucer dubeltowy i fuzyje i nósz, i dlatego na kazdem kroku sie musze boić.

Wiara tu jest katolicka, język portugalski. Ludzie są tu bardzo dobre, grzeczne i ustępne i czarne ludzie tak samo, rząd tutejszy bardzo dobry i trzyma porządek, jeżeli kto był w Polsce złym to niech tu nie jedzie bo i tu muźle będzie, ma się rozumieć jak by nie było kary to by nie było miary...

Teatr Modrzejewskiej w Legnicy

Rynek 39, 59-220 Legnica

Dyrektor Naczelny i Artystyczny – Jacek Głomb
Zastępca Dyrektora – Magdalena Drzewiecka
Główna Księgowa – Ewa Musiał

Sekretariat
tel. +48 76 72 33 500,
fax +48 76 72 33 501
teatr@teatr.legnica.pl

Promocja
tel. 76 72 33 504
promocja@teatr.legnica.pl

Rezerwacja biletów
tel. 76 72 33 505
bilety@teatr.legnica.pl

Kierownik Działu Promocji i Reklamy, rzecznik prasowy - Maria Hotiuk

Kierownik Literacki - Robert Urbański

Konsultanci Programowi
Katarzyna Knychalska, Krzysztof Kopka

Scenograf - Małgorzata Bulanda

Koordynator Pracy Artystycznej
Katarzyna Jankowska

Asystent Dyrektora - Anna Kriegel

Akustycy - Andrzej Janiga (szef), Bartłomiej Góra

Oświetlacze
Władysław Sajda (szef), Włodzimierz Kazimierczyk, Karol Rychter

Maszyniści
Mieczysław Gracz (szef), Ludwik Starzec, Janusz Jurkiewicz, Piotr Musiałek, Bartłomiej Radczak

Charakteryzatorka
Bożena Jezierska-Jakimczyk (koordynator)

Rekwizytor - Jolanta Wołczyk

Garderobiane - Anna Łysiak, Magdalena Jarocka

Szef Warsztatów - Krzysztof Gębski

Plastyk - Szymon Antoniak

Krawcy - Andrzej Ostrouch, Cecylia Obuchowicz

Stolarze - Janusz Guzdek, Marek Zieliński

Magazynier - Anna Sokół

Grafik - Maria Antoniak

Promocja
Grażyna Owczarek, Agnieszka Stawińska, Agnieszka Władecka, Marta Bartoszewska, Aneta Młyńska

Plastyk - Agnieszka Sadowska

Informatyk - Maciej Chodor

Gazeta teatralna - Grzegorz Żurawiński

Edukacja teatralna - Joanna Rostkowska

Multimedia - Krzysztof Pawlik

Bileterki
Mirosława Radomska, Marzena Lachowska, Agnieszka Sadowska

Kierownik Działu Administracji
Małgorzata Jantura

Administracja
Beata Korbas, Krystyna Dzierżak, Jolanta Ulik, Ewa Ostrowska, Maria Przybyło, Robert Zasłonka, Józef Hibner

Kierowcy - Paweł Saj, Stanisław Naczyński

Księgowe
Małgorzata Kruchowska, Magdalena Struzik, Elżbieta Kołtun, Magdalena Dolińska-Palczyńska

Kadry - Maria Czerniatowicz

Remonty i inwestycje - Mirosław Korycki

Ppoż. - Grzegorz Łoński

opracowanie graficzne i skład: Maria Antoniak

ilustracje: internet
tekst: Robert Urbański

www.teatr.legnica.pl